

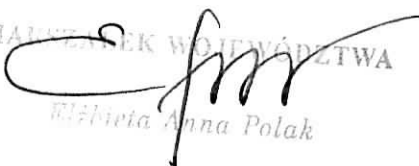
UCHWAŁA NR. 125/1619/16
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

z dnia 23 sierpnia 2016 roku

w sprawie przyjęcia
Planu rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie lubuskim z
wykorzystaniem środków Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

Na podstawie art. 11 ust. 2 pkt 1 i pkt 4 oraz art. 41 ust 1 i ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2016 r., poz. 486), w związku z uchwałą Nr 9/103/15 Zarządu Województwa Lubuskiego z dnia 20 stycznia 2015 r. w sprawie przyjęcia Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 uchwała się, co następuje:

- § 1. Przyjmuje się w celu określenia najważniejszych priorytetów wydatkowania środków Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 oraz wypełnienia zapisów przedmiotowego Programu, Plan rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie lubuskim z wykorzystaniem środków Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020, w brzmieniu jak w załączniku do niniejszej Uchwały.
- § 2. Wykonanie Uchwały powierza się Marszałkowi Województwa Lubuskiego.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

MARSZAŁEK WOJEWÓDZTWA

Elżbieta Anna Polak

stwierdzam zgodność
z projektem uchwały
ZASTĘPCY PRZEDSIĘBIORCÓW
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO

Monika Zielińska

Plan rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie lubuskim z wykorzystaniem środków Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020

Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego
Departament Zarządzania Regionalnym Programem Operacyjnym

Zielona Góra, sierpień 2016 r.

Spis treści

1.	Wprowadzenie	4
2.	Syntetyczna diagnoza w kontekście szkolnictwa zawodowego w regionie.....	9
2.1.	Demografia	9
2.2.	Rynek pracy	11
2.3.	Szkolnictwo zawodowe	13
2.4.	Współpraca z otoczeniem biznesowym	19
3.	Skrócona analiza SWOT szkolnictwa zawodowego w województwie lubuskim.....	20
4.	Priorytety inwestycyjne w zakresie wsparcia szkolnictwa zawodowego wynikające z RPO-L2020	22
5.	Inteligentne specjalizacje województwa lubuskiego a szkolnictwo zawodowe	26
6.	Potrzeby inwestycyjne szkół zawodowych.....	28
6.1.	Komplementarność planowanych inwestycji z zakresem wsparcia EFS.....	29
7.	Algorytm podziału środków EFRR i EFS w ramach RPO-L2020 – szkolnictwo zawodowe	30
8.	Rekomendacje.....	30

1. Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego 2020 wskazuje, iż szkolnictwo zawodowe oraz jego dopasowanie do potrzeb regionalnego rynku pracy, jest niezbędnym elementem budowania rozwoju gospodarczego poprzez stałą poprawę jakości rozwoju kapitału ludzkiego. W świetle zapisów celu operacyjnego 1.3¹ SRWL 2020, powinno nastąpić powiązanie szkolnictwa zawodowego z sektorem przedsiębiorstw oraz strefami aktywności gospodarczej, w celu ciągłego dostosowywania profili kształcenia do potrzeb kadrowych rynku pracy.

Jednocześnie Regionalny Program Operacyjny – Lubuskie 2020 definiuje obszar wsparcia edukacji zawodowej, jako jeden z priorytetów i dedykuje mu środki finansowe zarówno w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, jak i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Działaniami, które bezpośrednio są skierowane na rozwój szkolnictwa zawodowego są:

- ✓ Działanie 8.4 – *Doskonalenie jakości kształcenia zawodowego* – Oś Priorytetowa 8 – *Nowoczesna edukacja*.
- ✓ Działanie 9.3 – *Rozwój infrastruktury edukacyjnej*– Oś Priorytetowa 9 – *Infrastruktura społeczna* (w ramach celu: Zwiększona dostępność oraz poprawa warunków kształcenia i szkolenia zawodowego).

Szkolnictwo zawodowe jest niezwykle istotnym elementem wsparcia rozwoju gospodarczego, nie tylko poprzez dostarczanie na rynek pracy odpowiednio przygotowanych zasobów ludzkich, ale również, jako budowanie potencjału przedsiębiorczości wśród uczniów, którzy po ukończeniu kształcenia podejmą własną działalność gospodarczą oraz, co równie istotne rozbudzenie potrzeby kształcenia ustawicznego.

Mając na uwadze szczególną rolę kształcenia zawodowego we współczesnej gospodarce, a także możliwości wsparcia jego rozwoju z wykorzystaniem środków RPO-L2020, należy dokonać analizy najważniejszych potrzeb z punktu widzenia regionu, placówek nauczania zawodowego oraz samych uczniów.

Wsparcie takie powinno być realizowane w sposób przemyślany i skoordynowany. Analizując wysokość i zakres wsparcia, jakie jest oferowane w ramach RPO-L2020 ze środków EFS oraz EFRR jednoznacznie można wskazać, iż działania infrastrukturalne ustępują interwencji tzw. miękkiej i powinny być traktowane, jako działania uzupełniające do środków EFS.

Ponieważ wszystkim działaniom skierowanym do podmiotów kształcenia zawodowego przyświeca cel wspólny, jakim jest zwiększenie zdolności do zatrudnienia uczniów szkół i placówek oświatowych kształcenia zawodowego poprzez poprawę jakości kształcenia zawodowego, czy też poprawę bazy technicznej, istotne jest systemowe podejście do realizacji wsparcia w tych obszarach.

Do najważniejszych wyzwań stojących przed szkołami zawodowymi można zaliczyć:

- ✓ Przygotowanie szerokiej i różnorodnej oferty edukacyjnej;
- ✓ Dostosowanie kształcenia w zawodach, których oczekuje rynek pracy;

¹ SRWL 2020 – Cel operacyjny 1.3: *Podniesienie jakości kształcenia i dostosowanie go do potrzeb regionalnego rynku pracy*, zdefiniowany w ramach celu strategicznego 1.: *Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka regionalna*.

- ✓ Wysoki poziom nauczania umiejętności zawodowych, między innymi wskutek dobrze zorganizowanych szkoleń praktycznych w firmach współpracujących ze szkołami zawodowymi;
- ✓ Dysponowanie nowoczesnymi technologiami, aktualnie występującymi w praktyce gospodarczej (na poziomie regionu/na rynku lokalnym);
- ✓ Posiadanie stale podnoszącej swoje kompetencje i umiejętności kadry nauczycielskiej dbającej o nowoczesne i atrakcyjne metody nauczania, w tym również zachowania na rynku pracy;
- ✓ Skuteczna i realna, a nie deklaratorywna współpraca pomiędzy pracodawcami a szkołami w zakresie kształcenia zawodowego.

Słabością szkół zawodowych w województwie lubuskim, jest często:

- ✓ niedopasowanie oferty edukacyjnej (mimo, iż jest szeroka i zróżnicowana) do zmieniających się warunków gospodarczych,
- ✓ ograniczone stosowanie nowoczesnych mechanizmów i metod nauczania,
- ✓ przygotowanie nauczycieli zawodu niedopasowane do aktualnych wymagań rynku, praktyki gospodarczej (faktycznych zastosowań w życiu zawodowym),
- ✓ nieodpowiedni stosunek zajęć teoretycznych do praktycznych w programach nauczania,
- ✓ zbyt małe ukierunkowanie na kształtowanie postaw innowacyjnych, kreatywnych, przedsiębiorczych, rozbudzanie popytu na kształcenie ustawiczne, treści związane z rynkiem pracy i metodami poszukiwania zatrudnienia,
- ✓ mało aktywna postawa szkół zawodowych w promowaniu absolwentów na rynku pracy (system doradztwa zawodowego w szkołach, promowanie osiągnięć uczniów, organizacja dni otwartych w szkołach z udziałem pracodawców, dbanie o czynniki identyfikujące daną szkołę zawodową jako miejsca skutecznego, nowoczesnego nauczania praktycznych umiejętności zawodowych, która będzie rozpoznawalna wśród przedsiębiorców, systemy informacji zawodowej).

Wymienione zarówno wyzwania, jak i słabe strony szkolnictwa zawodowego są, w przeważającej części, związane z kształtowaniem postaw, rozwojem umiejętności, wiedzy, podejścia do nauczania, do zdobywania kompetencji zarówno przez uczniów, jak i nauczycieli. Potwierdza to zatem słuszność założenia podjętego w ramach RPO-L2020, iż to właśnie działania odpowiadające interwencji EFS powinny stanowić podstawę do budowania nowoczesnego szkolnictwa zawodowego. Dlatego też najbardziej odpowiednią formułą wsparcia w tym zakresie powinno być zastosowanie podejścia systemowego. Podejście systemowe to podejście całościowe, stosowane w przypadku wszystkich możliwych do ujęcia podmiotów, które pozwala na uniknięcie wybiórczej i punktowej interwencji, czyli mniej efektywnej. Ustalenie wspólnych celów, jednolitych zasad, ram funkcjonowania pozwala na działanie wszystkich elementów systemu w sposób skuteczny. W przypadku edukacji zawodowej podejście systemowe, które włącza wszystkich lub prawie wszystkich interesariuszy pozwala na stworzenie modelu obopólnych powiązań i oddziaływań, na siebie nawzajem i otoczenie społeczno-gospodarcze.

Wartość alokacji RPO-L2020 w obszarze wsparcia szkolnictwa zawodowego (środki EFS), pozwala zaplanować realne działania o charakterze systemowym, a więc takie które swoim zasięgiem obejmą cały region, a jednocześnie wsparcie może osiągnąć tzw. masę krytyczną, która pozwoli na dokonanie realnej zmiany w kształceniu zawodowym poszczególnych placówek jak i całego regionu.

Odpowiedzią na możliwości, jakie w tym zakresie dają zaplanowane w ramach RPO-L2020 środki EFS jest przygotowywany projekt kompleksowo traktujący kwestie podnoszenia kompetencji, umiejętności uczniów i nauczycieli szkół zawodowych, który kładzie nacisk głównie na:

- ✓ doskonalenie nauczycieli kształcenia zawodowego (kursy kwalifikacyjne, szkolenia doskonalące dla nauczycieli w zakresie tematyki związanej z nauczaniem zawodem, studia podyplomowe itp.),
- ✓ praktyki i staże nauczycieli kształcenia zawodowego w przedsiębiorstwach,
- ✓ praktyki i staże uczniów realizowane u pracodawców lub przedsiębiorców,
- ✓ dodatkowe zajęcia dla uczniów (zajęcia specjalistyczne, kursy nadające nowe kwalifikacje i umiejętności, kursy i szkolenia przygotowujące do egzaminów czeladniczych i mistrzowskich),
- ✓ modernizację kształcenia zawodowego (zadania związane z utworzeniem nowego kierunku kształcenia zawodowego, wyposażenie dydaktyczne potrzebne do zajęć z kształcenia zawodowego – możliwość pokrycia części kosztów infrastrukturalnych w ramach cross-finansingu),
- ✓ doradztwo edukacyjno-zawodowe (zadania związane z tworzeniem Szkolnych Punktów Informacji i Kariery, inne formy doradztwa zawodowego, także z wykorzystaniem technologii komunikacyjno-informacyjnych),
- ✓ współpracę ze szkołami wyższymi (studia podyplomowe dla nauczycieli, kursy przygotowujące do studiów dla uczniów, obozy naukowe i korzystanie z bazy i kadry akademickiej),
- ✓ utworzenie i rozwój ukierunkowanych branżowo Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego (przedsięwzięcia związane z tworzeniem, funkcjonowaniem i zapewnieniem trwałości CKZiU – na podstawie diagnozy na potrzeby projektu systemowego i w odpowiedzi na potrzeby rynku pracy planuje się utworzenie ukierunkowanego branżowo Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego (lub podmiotu/zespołu realizującego zadania zbieżne z zadaniami CKZiU) jako wysokiej jakości wyspecjalizowanego ośrodka kształcenia i szkolenia w branży/branżach – kluczowej/ych dla rozwoju regionu oraz takiej/takich, której/których występują problemy z rekrutacją wykwalifikowanych pracowników. CKZiU/placówka będzie ściśle współpracować z pracodawcami i organizacjami pracodawców).

Tryb pozakonkursowy w ramach EFS dla RPO-L2020 jest przygotowywany w oparciu o diagnozę i analizę potrzeb. Realizacja projektu przyczyni się do poprawy jakości nauczania i zdobywania kompetencji.

Wsparcie uzupełniające w ramach RPO-L2020 na rzecz rozwoju szkolnictwa zawodowego w regionie, stanowią środki EFRR. Jak wspomniano już wcześniej, alokacja tych środków jest znacznie niższa od oferty EFS dla tego obszaru. Niemniej jednak, wsparcie inwestycyjne powinno mieć charakter wspierający i być realizowane wyłącznie w przypadkach je uzasadniających.

Wartość środków EFRR w ramach RPO-L2020, w Działaniu 9.3 nie pozwala zastosować rozwiązania analogicznego, jak przyjęte dla EFS dla Działania 8.4. Objęcie wsparciem inwestycyjnym wszystkich placówek kształcenia zawodowego nie byłoby realizowane z zachowaniem efektywności.

W związku z czym koniecznym jest przeprowadzenie analizy potrzeb i identyfikacji najważniejszych obszarów wymagających wsparcia, a następnie wskazanie obszarów, podmiotów lub projektów strategicznych dla regionu w zakresie wsparcia Działania 9.3.

Zastosowanie trybu wyboru (konkursowy/pozakonkursowy) warunkują zapisy ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz.U. 2016 poz. 217, tekst jednolity) zwanej dalej ustawą wdrożeniową oraz Wytocznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie trybów wyboru projektów na lata 2014-2020 (zwanymi dalej Wytocznymi) oraz samego RPO-L2020. *Plan* ma charakter kierunkowy operacyjny, w kontekście przytoczonych dokumentów, dla wyznaczenia najważniejszych priorytetów inwestycyjnych w obszarze wsparcia środkami EFRR zadań w dotyczących kształcenia zawodowego.

Zgodnie z zapisami RPO-L2020 tryb pozakonkursowy zastosowany zostanie w zakresie wsparcia infrastruktury edukacyjnej szkolnictwa zawodowego o znaczeniu strategicznym dla regionu. Zatem głównym przedmiotem niniejszego dokumentu jest określenie najważniejszych priorytetów wydatkowania środków RPO-L2020 w ramach Osi Priorytetowej 9. – *Infrastruktura społeczna (w ramach celu: Zwiększona dostępność oraz poprawa warunków kształcenia i szkolenia zawodowego)*, Działania 9.3 – *Rozwój infrastruktury edukacyjnej*. Wyznaczy on ramy dla identyfikowania inwestycji, które swoim charakterem i zakresem będą odpowiadały strategicznym wyzwaniom regionalnym, najważniejszym z punktu widzenia rozwoju systemu kształcenia zawodowego.

Należy uwzględnić, iż samo Działanie 9.3 skupia w sobie zarówno interwencję skierowaną do szerokiego grona potencjalnych beneficjentów, jak i do tych, którzy będą realizowali projekt w formule ZIT – co dotyczy MOF Gorzowa Wlkp.

Realizacja tych dwóch formuł odbywa się w ramach odrębnych Podziałów określonych na poziomie SzOOP RPO-L2020, którym przypisana jest konkretna wartość alokacji, wskaźników do osiągnięcia, etc. Niemniej jednak cele dla wszystkich inwestycji podejmowanych w ramach Działania 9.3 są wspólne, a dodatkowo ważnym jest również aby planowane przedsięwzięcia były ze sobą skorelowane i odpowiadały podobnym standardom. Oczywiście jest, iż wymagania określone kryteriami Komitetu Monitorującego RPO-L2020 będą tożsame bez względu na formułę realizacji projektu.

Z uwagi na fakt, iż część alokacji Działania 9.3 została dedykowana przedsięwzięciom realizowanym przez ZIT Gorzowa Wlkp. (Poddziałanie 9.3.2), które będą odpowiadały zdiagnozowanym problemom i założeniom postawionym w strategii MOF ZIT Gorzowa Wlkp., przedmiot niniejszej analizy powinien zostać skupiony głównie na Podziałaniu 9.3.1 – *Rozwój infrastruktury edukacyjnej – projekty realizowane poza formułą ZIT*.

Niemniej jednak, dla nadania szerszego kontekstu, a także dla przedstawienia idei planowania wydatkowania środków w zakresie wzmocnienia infrastrukturalnego szkolnictwa zawodowego, istotnym jest poznanie choćby koncepcyjnych założeń, jakie zostały zaplanowane w ramach ZIT.

Planowanie w mniejszej skali jaką jest MOF Gorzowa Wlkp. w porównaniu do reszty regionu przysparza wprawdzie znacznie mniej trudności, ale pozwala na weryfikację pewnych rozwiązań projektowych.

Zakłada się, iż działania w ramach projektu przyczynią się do spójności i kompatybilności oferty dydaktycznej na terenie MOF GW z zapotrzebowaniem najbliższych rynków pracy, przez co zmniejszy się poziom wykluczenia społecznego spowodowanego sytuacją zawodową. Wzmocni się także potencjał adaptacyjny przedsiębiorstw i ich pracowników. Takie podejście odpowiada dokumentom strategicznym szczebla krajowego i regionalnego, celom dla obszaru kształcenia zawodowego określonym na poziomie RPO-L2020 (zarówno dla EFS, jak i EFRR). Przedmiotem projektu jest

utworzenie Centrum Edukacji Zawodowej pełniącego funkcję oświatową. Działania mają zostać skupione na przygotowaniu nowoczesnej infrastruktury kształcenia zawodowego, adekwatnej do wyzwań lokalnego rynku pracy. Ponadto mają one charakter konsultacyjny, zakładają kompleksową współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym zarówno w zakresie inwestycji, jaki i merytorycznego charakteru działalności przyszłej placówki. Centrum Edukacji Zawodowej zostanie utworzone przez połączenie potencjału i zasobów istniejących szkół i placówek, co świadczy o kompleksowym, przemyślanym i kierunkowym działaniu. Co niezwykle istotne planuje się, iż Centrum będzie kształcić w formach szkolnych i ustawicznych oraz przeprowadzać egzaminy potwierdzające kwalifikacje w zawodzie, ukierunkowanie edukacji również na osoby dorosłe w obecnej sytuacji demograficznej i rynkowej ma ogromne znaczenie dla regionalnej gospodarki. Ponadto położenie nacisku na kształcenie praktyczne zawodu, które dodatkowo koresponduje ze specjalizacjami regionalnymi również świadczy o dojrzałości koncepcji. W ramach działalności Centrum Poradnictwa Zawodowego i Informacji Zawodowej będą organizowane warsztaty techniczne oraz preorientacji zawodowej dla wszystkich etapów edukacyjnych (przedszkole, szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła ponadgimnazjalna). Ponadto zakłada się elastyczność i rotację podstawowej oferty zawodów oraz zawodowych kursów kwalifikacyjnych oraz bieżącą ofertę krótkich form kursów umiejętności zawodowych dla dorosłych, które będą odpowiadały zmianom demograficznym i gospodarczym, a także potrzebom przedsiębiorców i potencjalnych pracodawców.

Zastosowane założenia projektowe w pełni konsumują wyzwania i wymagania, jakie przed szkolnictwem zawodowym stawiają dokumenty szczebla unijnego, krajowego i regionalnego. Co istotne projekt ten kompleksowo traktuje problem nauczania zawodowego na obszarze MOF Gorzowa Wlkp. Wybór podmiotów i zaprojektowanie spójnych rozwiązań pozwoli wzmocnić pozycję konkurencyjną tworzonego Centrum, zapewniając mu wysoką specjalizację. Takie elementy powinny zostać również zastosowane w skali całego regionu.

Zadanie to jest znacznie trudniejsze, z jednej strony ze względu na wielość jednostek kształcenia zawodowego, ich różny stopień rozwoju, różnorodność potrzeb, stopień korespondencji z inteligentnymi specjalizacjami regionu, etc., z drugiej zaś na ograniczone środki finansowe RPO-L2020.

Mając na względzie dostępną alokację, konieczność koncentracji wsparcia i jego skorelowania z zadaniami realizowanymi w ramach EFS, dokument określi docelowe kierunki inwestowania środków, tak aby w pełni odpowiadały one celom SRWL w tym obszarze, jak i celom RPO-L2020 przyczyniając się jednocześnie do realizacji wyzwań rozwojowych szkolnictwa zawodowego w regionie.

Jak wspomniano wcześniej w ramach Działania 9.3 przewidziano jednocześnie wsparcie w formule ZIT (w tym Działaniu wyłącznie ZIT Gorzów Wlkp. przewidział zadania w tym zakresie) oraz poza nią, należy wspomnieć, iż sama analiza wyłącza obszar objęty koncepcją ZIT GW, jako ten, którego finansowanie przewidziano ze środków dedykowanych do tego narzędzia dystrybucji środków. W dalszej części ten przedmiot interwencji będzie przywoływany wyłącznie kontekstowo.

Dla wsparcia przewidzianego ze środków EFRR realizowanego w formule poza ZIT nie ma możliwości zastosowania projektu systemowego, jak w przypadku EFS, jednocześnie nie jest możliwe zastosowanie wprost podejścia wykorzystanego w formule ZIT.

W tym przypadku należy raczej zastosować mieszane podejście, które wykorzystuje oba modele. Przygotowanie i zastosowanie algorytmu podziału środków, odpowiedniego zestawu kryteriów spełnia te przesłanki. Algorytm pozwoli bowiem na efektywny podział środków z wykorzystaniem rekomendacji dla tego obszaru wsparcia oraz ściśle i konsekwentne ukierunkowanie na cel określony w Działaniu 9.3, celach określonych w PRI WL czy SRWL 2020.

Podejście systemowe należy przenieść na poziom planowania interwencji poprzez zdefiniowanie takich rekomendacji, które znajdą swoje odzwierciedlenie w kryteriach wyboru operacji, które pozwolą na wyłonienie tych przedsięwzięć, które analogicznie, jak na poziomie ZIT w odniesieniu do wyzwań lokalnych, skupią się na obszarach i celach najważniejszych dla całego regionu, nie zaś pojedynczego podmiotu.

Dla zobrazowania możliwych efektów jakie powinny być osiągnięte w wyniku zaplanowanej interwencji warto wskazać, iż efektywność wsparcia w ramach Działania 9.3 będzie monitorowana za pomocą następujących wskaźników:

1. Liczba obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty – szkoły zawodowe.
2. Liczba wspartych obiektów infrastruktury kształcenia zawodowego.
3. Liczba wspartych instytucji popularyzujących naukę i innowacje.
4. Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
5. Liczba projektów, w których sfinansowano koszty racjonalnych usprawnień dla osób z niepełnosprawnościami.

2. Syntetyczna diagnoza w kontekście szkolnictwa zawodowego w regionie

Poniższa diagnoza pozwala na przedstawienie czynników wpływających na szkolnictwo zawodowe od zewnętrznych, jak demografia, rynek pracy, przedsiębiorczość, po wewnętrzne, jak sytuacja szkół, ich oferta edukacyjna, liczba uczniów, czy współpraca z otoczeniem biznesowym.

2.1. Demografia

Procesy demograficzne wpływają na wiele aspektów życia mieszkańców danego obszaru w tym m.in. na: rynek pracy, system opieki zdrowotnej, system oświaty i system emerytalno-rentowy. W tym ujęciu najważniejszymi informacjami dla systemu edukacyjnego jest wielkość populacji, edukacyjnych grup wiekowych, ich dynamika i przewidywany stan w perspektywie prognozy demograficznej.

Ludność zamieszkująca województwo lubuskie wynosi nieco ponad milion mieszkańców (1 020 307 osób)², co sytuuje nasz region wśród najmniejszych pod tym względem w skali kraju. W ciągu dziesięciu lat wielkość populacji nieco się zwiększyła (między rokiem 2004 a 2014 wzrosła o 11 139 osób)³. Powiaty w województwie lubuskim są dość mocno zróżnicowane ze względu na potencjał ludnościowy. Największe w 2014 roku były miasta na prawach powiatu Gorzów Wielkopolski i Zielona Góra, następnie powiat żarski, zielonogórski, nowosolski i żagański. Analizując dynamikę ludnościową w

² Źródło: Główny Urząd Statystyczny, (www.strateg.stat.gov.pl) stan na 31.12.2014r.

³j.w.

powiatach w ciągu ostatnich dziesięciu lat, tak jak w przypadku całego województwa, można mówić o dużej stabilności wielkości populacji. Zestawienie potencjału ludnościowego i badanych szkół, daje możliwość określenia liczby mieszkańców przypadających na jedną placówkę szkolnictwa zawodowego.

Tabela 1. Zestawienie stosunku wielkości populacji powiatów w województwie lubuskim w latach 2004-2014 do liczby zespołów szkół/ szkół ponadgimnazjalnych.

Powiaty	2004 r. Liczba mieszkańców	2014 r. Liczba mieszkańców	Liczba zespołów szkół/ szkół	Liczba mieszkańców na 1 szkołę zawodową
m. Gorzów Wielkopolski	125 578	124 145	12	10345,4
m. Zielona Góra	118 516	118 920	10	11892
Żarski	99 093	98 325	9	10925
Zielonogórski	88 935	94 934	2	47467
Nowosolski	86 793	87 524	8	10940,5
Żagański	82 615	81 462	6	13577
Gorzowski	64 673	70 791	4	17697,8
Międzyrzecki	58 335	58 640	5	11728
Krośnieński	56 813	56 235	3	18745
Świebodziński	56 213	56 415	4	14103,8
Strzelecko- drezdenecki	50 356	50 212	4	12553
Słubicki	46 919	47 278	5	9455,6
Wschowski	38 393	39 365	3	13121,6
Sulęciński	35 390	35 761	1	35761
woj. lubuskie	1 009 168	1 020 307	76	13 425,1

Źródło danych: GUS, Baza Danych Lokalnych, opracowanie własne.

Powiaty województwa lubuskiego można podzielić na dwie kategorie. Pierwsza z nich, do której wchodzi 7 powiatów (Zielona Góra, Gorzów Wielkopolski, żarski, zielonogórski, nowosolski, żagański i gorzowski), charakteryzuje się większym potencjałem młodzieży, druga znaczenie mniejszym (powiaty międzyrzecki, krośnieński, świebodziński, strzelecko-drezdenecki, słubicki, wschowski i sulęciński). Analizując trendy demograficzne występujące wśród uczniów w wieku 15-19 lat na przestrzeni lat 2004-2014, można zauważyć uszczuplenie tej populacji w szkołach ponadgimnazjalnych, w tym zawodowych. W ostatnim dziesięcioleciu ubyło ponad 30% uczniów (z 82 672 w 2004 roku do 54 688 w 2014 roku)⁴. Było to spowodowane tak zwanym falowaniem demograficznym – wyżami i niżami demograficznymi, ograniczeniem przyrostu naturalnego i migracjami, które w kategorii wiekowej 15-39 lat charakteryzują się największymi wartościami ujemnymi. W analizowanych latach ubywało uczniów we wszystkich typach szkół, przy czym szkoły zawodowe (szczególnie zasadnicze szkoły zawodowe) w największym stopniu odczuły skutki zmniejszenia się populacji 15-19 latków. Jest to spowodowane m.in. rosnącymi aspiracjami edukacyjnymi młodzieży, która coraz częściej chce osiągać wykształcenie na poziomie średnim lub wyższym. Na przestrzeni lat 2010-2014 widoczny jest spadek liczby uczniów

⁴j.w.

w zasadniczych szkołach zawodowych na poziomie 1 442 uczniów oraz w technikach na poziomie 1 884 uczniów⁵. Zmiana liczby uczniów w zasadniczych szkołach zawodowych różnie przedstawia się w poszczególnych powiatach województwa lubuskiego. Najmniejszy odsetek spadku liczby uczniów odnotowano w powiecie gorzowskim (0,4%) w Zielonej Górze (11,6%), powiecie wschowskim (12,9%) i żagańskim (13,8%). Największy problem z odpływem uczniów z zasadniczych szkół zawodowych w latach 2010-2014 odnotowano w powiecie słubickim (42,2%), sulęcińskim (37,4%), krośnieńskim (36,7%) i żarskim (33,5%). Dane demograficzne wskazują także na zmniejszanie się jednych segmentów wiekowych (ludzie młodzi) w strukturze demograficznej, przy stałej wartości populacji ogólnej, która powoduje relatywne zwiększenie się starszych kategorii wiekowych. Można to zaobserwować analizując wielkość udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. W roku 2004 w województwie lubuskim było to 13,5% mieszkańców, a w 2014 roku odsetek ten wzrósł do 18%, jednocześnie zauważyć można nieznaczny spadek odsetka osób w wieku produkcyjnym.

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne, które najczęściej sięgają do 2035 roku wybija się tendencja spadkowa, wskazująca zmniejszenie się populacji województwa lubuskiego o ponad 62 tysiące mieszkańców, a do roku 2050 o ponad 141 tysięcy. Spadek wielkości populacji będzie zróżnicowany w kategoriach wiekowych co pokazuje poniższa tabela.

Tabel 2. Ludność województwa lubuskiego w podziale na wiek uwzględniająca prognozy demograficzne⁶.

Zmiany stanów ludności w latach 2013 - 2050									
lata	2014	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Ogółem	-1 124	-1 370	-9 151	-12 786	-17 337	-21 818	-25 213	-26 830	-27 196
13-15	-820	-868	2 633	194	-4 288	-1 323	-2 266	-1 591	-612
16-18	-1 322	-1 177	-3 755	6 592	-5 278	-2 308	-1 732	-2 141	-1 164
19-24	-2 568	-2 902	-12 821	-4 520	8 199	-8 001	-4 446	-3 609	-4 027
przedprodukcyjny*	-1 946	-1 818	-5 051	-8 466	-16 805	-9 868	-8 103	-5 252	-4 039
produkcyjny	-2 928	-3 260	-21 698	-23 410	-6 240	-9 032	-16 592	-38 504	-46 145
mobilny	-1 624	-2 556	-27 174	-36 467	-33 067	-27 762	-18 843	-11 523	-9 632
niemobilny	-1 304	-704	5 476	13 057	26 827	18 730	2 251	-26 981	-36 513
poprodukcyjny	3 750	3 708	17 598	19 090	5 708	-2 918	-518	16 926	22 988

* od 0 do 17 lat

2.2. Rynek pracy

Rynek pracy kształtowany jest między innymi przez sytuację szkolnictwa, w tym szkolnictwa zawodowego. To czy na danym obszarze działają prężne firmy produkcyjne w danej dominującej branży wpływa równocześnie na kierunki szkolnictwa zawodowego, które zasilają dominujące branże. Analiza sytuacji związanej z otoczeniem biznesowym i rynkiem pracy jest niezwykle cenna w planowaniu rynku edukacyjnego. Na terenie województwa lubuskiego rozkład podmiotów gospodarczych pod względem wielkości przedsiębiorstw w poszczególnym powiatach jest podobny. Największy odsetek podmiotów

⁵ Źródło: GUS, Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2009/2010 i 2013/2014

⁶ Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl

gospodarczych, zarejestrowanych w systemie REGON, stanowią podmioty małe – zatrudniające do 9 osób (na poziomie 95,7%)⁷. Najmniej jest zarejestrowanych podmiotów gospodarczych zatrudniających więcej niż 1000 osób (w województwie jest ich 9, w tym 5 w sektorze prywatnym). Biorąc pod uwagę ogólną liczbę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych można wskazać różnice potencjału zatrudnienia na poziomie powiatów. Udział podmiotów zarejestrowanych w powiecie do ogólnej liczby podmiotów w województwie pozwala wyróżnić trzy kategorie powiatów: najsilniejsze gospodarczo miasta na prawach powiatu – Gorzów Wielkopolski i Zielona Góra (z 16% udziałem podmiotów gospodarczych), powiaty o średnim potencjale (związane z funkcjonowaniem KSSSE oraz większych lubuskich przedsiębiorstw) oraz powiaty słabo rozwinięte gospodarczo (wschowski, sulęciński oraz strzelecko-drezdenecki, w których rozwijane są głównie funkcje turystyczne i rekreacyjne).

Tabela 3. Lokalizacja podmiotów gospodarczych wg. rejestru REGON w powiatach województwa lubuskiego⁸.

Obszar	Liczba podmiotów gospodarczych wg. rejestru REGON
Lubuskie	110 084
Powiat gorzowski	7 414
Powiat międzyrzecki	6 025
Powiat słubicki	5 567
Powiat sulęciński	2 949
Powiat strzelecko-drezdenecki	4 564
Miasto Gorzów Wielkopolski	17 830
Powiat krośnieński	5 522
Powiat nowosolski	7 185
Powiat świebodziński	5 670
Powiat zielonogórski	9 146
Powiat żagański	7 403
Powiat żarski	9 433
Powiat wschowski	3 462
Miasto Zielona Góra	17 714

Analizując rozkład liczby podmiotów gospodarczych w powiatach pod kątem poszczególnych sekcji PKD 2007, nie zauważa się specyfiki poszczególnych powiatów oraz dominacji określonych sektorów gospodarczych. Rozkład liczby podmiotów w poszczególnych sekcjach kształtuje się podobnie. We wszystkich powiatach dominują podmioty z sekcji G, do której zalicza się firmy świadczące usługi w zakresie handlu. Drugą najliczniejszą kategorią są podmioty z sekcji F – budownictwo.

Poziom bezrobocia jest jednym z czynników charakteryzujących rynek pracy. Pośrednio informuje o kondycji gospodarczej regionu. Bezrobocie na koniec roku 2014 wyniosło w województwie lubuskim

⁷ GUS, www.stat.gov.pl, prognoza ludności na lata 2014-2050.

⁸ GUS, www.stat.gov.pl, rejestr/REGON, stan na 31.12.2014r.

12,5%⁹ i było wyższe o 1,1% od przeciętnego w kraju (lubuskie jest na 10 miejscu wśród województw jeśli chodzi o wysokość stopy bezrobocia). Do powiatów o niskim poziomie bezrobocia zaliczyć można: m. Gorzów Wielkopolski (5,9%), m. Zielona Góra (7,3%), słubicki (7,9%), gorzowski (8,8%), świebodziński (10,2%). Do powiatów o najwyższym poziomie bezrobocia można zaliczyć: żagański (22,2%), nowosolski (20,7%), strzelecko-drezdenecki (20,1%), międzyrzecki (18,6%) oraz krośnieński (18,6%). Poziom bezrobocia w województwie lubuskim zmniejsza się i na koniec 2015 roku wyniósł 10,6%. Biorąc pod uwagę sytuację szkolnictwa zawodowego, należy wspomnieć o grupie osób bezrobotnych w wieku do 25 roku życia. Ta kategoria od wielu lat wyróżnia się wysokim poziomem bezrobocia. I kształtuje się na poziomie około 9% w największych miastach regionu – Gorzowie Wielkopolskim i Zielonej Górze i sięga do poziomu 20% w powiecie sulęcińskim. W pozostałych powiatach przedział wielkości poziomu bezrobocia wśród młodych ludzi mieści się pomiędzy 14% a 17%. Wojewódzki Urząd Pracy monitoruje sytuację odnośnie zawodów deficytowych i nadwyżkowych, która pokazuje stopień dopasowania kwalifikacji do potrzeb rynku pracy. Analiza zawodów deficytowych i nadwyżkowych¹⁰ informuje o niedopasowaniu kwalifikacji pracowników do ofert pracodawców. Świadczy o tym wysoki odsetek zawodów (na poziomie 70% w 2014 roku) klasyfikowanych jako nadwyżkowe, czyli takie, na które nie ma zapotrzebowania na regionalnym rynku pracy. O niedopasowaniu informuje także odsetek (niemal 25%) zawodów deficytowych, w których pracodawcy mają kłopot ze znalezieniem pracowników. Wskazuje to m.in. na niedopasowaną ofertę edukacyjną do rzeczywistego zapotrzebowania rynku pracy. Zestawienie bilansu zawodów nadwyżkowych i deficytowych z ofertą edukacyjną w poszczególnych szkołach zawodowych województwa lubuskiego wskazuje, że najczęściej w szkołach tych kształcą się uczniowie w zawodach, które należą do kategorii nadwyżkowych. Jednym z czynników powodujących takie rozbieżności są odmienne charaktery systemu oświaty i instytucji funkcjonujących na rynku pracy. Należy jednak wziąć pod uwagę, iż rozbieżności pomiędzy ofertą edukacyjną, a potrzebami pracodawców wynikają także z niedopasowania instytucjonalnego, wyrażającego się w posługiwaniu się innymi sposobami klasyfikacji zawodów. Otwarte pozostaje pytanie gdzie następuje blokada przepływu informacji pomiędzy podmiotami kształcącymi przyszłych pracowników, a pracodawcami.

2.3. Szkolnictwo zawodowe

Na terenie województwa działa 106 szkół zawodowych, w tym 59 techników oraz 47 zasadniczych szkół zawodowych. W każdym powiecie województwa lubuskiego funkcjonuje przynajmniej jeden taki podmiot. W większości przypadków są to zespoły szkół kształcenia zawodowego (w regionie jest 59 zespołów szkół kształcenia zawodowego). Średnio w co trzecim zespole szkół oprócz szkolnictwa zawodowego prowadzony jest proces edukacji ogólnokształcącej. Dodatkowo funkcjonują 3 samodzielne Centra Kształcenia, które nie prowadzą szkolnictwa w trybie stacjonarnym, ale stanowią zaplecze techniczno-edukacyjne dla wielu jednostek edukacyjnych w zakresie praktycznej nauki zawodu.

⁹ GUS, strateg.stat.gov.pl, stan na koniec 2014 roku.

¹⁰ Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze, Ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie lubuskim, 2005,2010,2014.

Tabela 4. Baza szkół zawodowych województwa lubuskiego.

I.p.	Nazwa szkoły
1	Zespół Szkół im. Marii Skłodowskiej-Curie w Kostrzynie nad Odrą
2	Zespół Szkół im. Mikołaja Kopernika w Witnicy
3	Zespół Szkół Licealnych i Technicznych im. Stanisława Staszica w Gubinie
4	Europejskie Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Gubinie
5	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Władysława Broniewskiego w Krośnie Odrzańskim
6	Zespół Szkół Budowlanych i Samochodowych im. Mikołaja Kopernika w Gorzowie Wielkopolskim
7	Zespół Szkół Ekonomicznych im. Stefana Starzyńskiego w Gorzowie Wielkopolskim
8	Zespole Szkół Elektrycznych w Gorzowie Wielkopolskim
9	Zespół Szkół Gastronomicznych im. Febronii Gajewskiej - Karamać w Gorzowie Wielkopolskim
10	Zespół Szkół Mechanicznych im. Zesańców Sybiru w Gorzowie Wielkopolskim
11	Zespół Szkół nr 12 im. Jana III Sobieskiego w Gorzowie Wielkopolskim
12	Zespół Szkół Odzieżowych im. Krzysztofa Kieślowskiego w Gorzowie Wielkopolskim
13	Zespół Szkół Ogrodniczych w Gorzowie Wielkopolskim
14	Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Gorzowie Wielkopolskim
15	Zespół Szkół Budowlanych im. Tadeusza Kościuszki w Zielonej Górze
16	Zespół Szkół Ekonomicznych w Zielonej Górze
17	Zespół Szkół Elektronicznych i Samochodowych w Zielonej Górze im. Marii Skłodowskiej - Curie
18	Zespół Szkół i Placówek Kształcenia Zawodowego w Zielonej Górze
19	Zespół Szkół Technicznych im. Mikołaja Kopernika w Zielonej Górze
20	Zespół Szkół Zawodowych PBO sp. z o.o. w Zielonej Górze
21	Zespół Szkół Budowlanych w Międzyrzeczu
22	Zespół Szkół Ekonomicznych im. Stanisława Staszica w Międzyrzeczu
23	Zespół Szkół Technicznych im. Stanisława Lema w Skwierzynie
24	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Trzciel
25	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 5 im. Leszka Kołakowskiego w Kożuchowie
26	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego "ELEKTRYK" w Nowej Soli
27	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Jana Pawła II nr 4 w Nowej Soli
28	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 im. Marii Dąbrowskiej w Nowej Soli
29	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 3 im. Stanisława Staszica "Odlewniak" w Nowej Soli
30	Zespół Szkół Nr 1 w Nowym Miasteczku
31	Zespół Placówek Oświatowych w Siedlisku
32	Zespół Szkół Ekonomicznych w Ośnie Lubuskim
33	Zespół Szkół Ekonomiczno-Rolniczych w Słubicach
34	Zespół Szkół Technicznych w Słubicach im. inż. Tadeusza Tańskiego
35	Zespół Szkół w Dobiegniewie
36	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Drezdenku
37	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Ustawicznego im. Stefana Biedrzyckiego w Strzelcach Krajeńskich
38	Zespół Szkół Licealnych i Zawodowych im. Unii Europejskiej w Sulęcinie
39	Powiatowy Zespół Szkół Technicznych i Zawodowych w Świebodzinie
40	Zespół Szkół Technicznych im. Jana Pawła II w Zbąszynku
41	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Dezyderego Chłapowskiego w Sławie
42	I Zespół Szkół im. Stanisława Staszica we Wschowie
43	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Generała Władysława Sikorskiego w Sulechowie
44	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Iłowej
45	Zespół Szkół Zawodowych im Stanisława Staszica w Szprotawie
46	Zespół Szkół Technicznych i Licealnych w Żaganiu
47	Zespół Szkół Tekstylny - Handlowych w Żaganiu
48	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Ekonomicznych w Lubsku
49	Zespół Szkół Technicznych im. Władysława Reymonta

50	Zespół Szkół Zawodowych ZDZ im. prof. Gerharda Domagka w Lubsku
51	Zespół Szkół Budowlanych w Żarach
52	Zespół Szkół Ekonomicznych w Żarach
53	Zespół Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Żarach
54	Zespół Szkół Samochodowych im. Komisji Edukacji Narodowej w Żarach
55	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Zesłańców Sybiru w Bobowicku
56	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Komisji Edukacji Narodowej w Henrykowie
57	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Kamieniu Małym
58	Zespół Szkół Leśnych w Rogozińcu
59	Technikum Leśne im. Jana Miklaszewskiego w Staroście
60	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Zielonej Górze
61	Zespół Szkół nr 1 WZDZ w Gorzowie Wlkp.
63	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Lipkach Wielkich
64	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy im. Marii Konopnickiej w Międzyrzeczu
65	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Nowej Soli
66	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Słubicach
67	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Strzelcach Krajeńskich
68	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy im. Lecha Wierusza w Świebodzinie
69	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Sulechowie
70	Niepubliczny Zespół Szkół w Wiechlicach
71	Specjalny Ośrodek dla Dzieci z Wadami Słuchu i Mowy im. Kornela Makuszyńskiego w Żarach
72	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Lubsku
73	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy im. Janusza Korczaka we Wschowie
74	Specjalna Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Zielonej Górze
75	Lubuska Akademia Rzemiosła w Zielonej Górze
76	Technikum Stowarzyszenia Przyjaciół Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia Zawodowego w Zielonej Górze
77	Liceum Plastyczne w Gorzowie Wielkopolskim
78	Zespół Szkół nr 14 w Gorzowie Wielkopolskim
79	Centrum Kształcenia Zawodowego w Gorzowie Wielkopolskim
80	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Sulęcinie
81	Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Żarach

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu szkół i placówek oświatowych (www.cie.men.gov.pl)

Największym ośrodkiem szkolnictwa zawodowego jest miasto Gorzów Wielkopolski, na terenie którego funkcjonuje 13 tego typu placówek. W powiecie nowosolskim działa 12 publicznych szkół zawodowych, w powiecie żarskim – 14 szkół tego typu. Najwięcej zasadniczych szkół zawodowych jest w powiecie nowosolskim oraz mieście Gorzów Wielkopolski (po 7 szkół). Centra Kształcenia nierealizujące kompleksowego kształcenia stacjonarnego dla młodzieży zlokalizowane są w Gorzowie Wielkopolskim, Zielonej Górze oraz Wschowie. Kształcenie zawodowe kierowane jest także dla osób dorosłych, tego typu nauka realizowana jest w 26 z 76 placówek wskazanych w tabeli 4. Szkolnictwo dla dorosłych odbywa się w dwóch formach: kwalifikacyjnych kursach zawodowych oraz szkołach policealnych. Najszersza oferta edukacyjna dla dorosłych dostępna jest w Zielonej Górze, Gorzowie Wielkopolskim, powiecie nowosolskim oraz powiecie żarskim. Kwalifikacyjne kursy zawodowe oferowane są w 37% placówek. Oferta edukacyjna szkół obejmuje szkolnictwo dla młodzieży, edukację młodocianych pracowników oraz szkolnictwo dla dorosłych. W przypadku edukacji młodocianych pracowników

realizacja edukacji zawodowej i kwalifikacyjnej odbywa się w podmiotach gospodarczych. Wśród szkół realizujących kształcenie zawodowe są dwie placówki, których oferta edukacyjna obejmuje tylko edukację młodocianych pracowników (Zespół Szkół w Dobiegniewie oraz Zespół Placówek Oświatowych w Siedlisku). W zakresie szkolnictwa dla młodzieży prowadzi się kształcenie na poziomie technikum w 37 zawodach, a na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej w 80 zawodach. Najszerszą ofertą zdobycia zawodu dysponują miasta wojewódzkie Gorzów Wielkopolski i Zielona Góra. Najskromniejsza oferta programowa dostępna jest w powiecie sulęcińskim. Oferta edukacyjna szkół zawodowych w województwie lubuskim obejmuje najczęściej zawody z obszaru administracyjno-usługowego, najrzadziej obszary medyczno-społeczne oraz artystyczne. Na obszarach wielu powiatów występują częste przypadki multiplikowania tych samych obszarów i kierunków nauczania.

Ogólna liczba uczniów szkół zawodowych dla młodzieży (zasadniczych szkół zawodowych i techników) w województwie lubuskim spadła z 22 192 uczniów w roku szkolnym 2011/2012 do 19 536¹¹ w roku 2014/2015, to jest o 11,4%. Podobny poziom spadku liczby uczniów zanotowano w tym okresie w liceach ogólnokształcących. Proporcje młodzieży kształcącej się w różnych typach szkół od kilku lat pozostają na stałym poziomie. W szkołach zawodowych różnego typu (zasadnicze szkoły zawodowe i technika) kształcą się 61% młodzieży (w tym 17% w zasadniczych szkołach zawodowych, a 44% w technikach), w liceach ogólnokształcących kształcą się 37% młodzieży, pozostałe 2%, to uczniowie liceów profilowanych i szkół artystycznych. Kobiety stanowią 43% absolwentów techników i jedynie 20% absolwentów zasadniczych szkół zawodowych. Średnia liczba uczniów w szkołach zawodowych wynosi 321 uczniów, większość placówek liczy od 200 do 500 uczniów. Zróżnicowanie liczby uczniów w szkołach i zespołach szkół województwa lubuskiego jest znaczne i wynosi od 18¹² uczniów w Zespole Szkół w Nowym Miasteczku do 855 w Zespole Elektronicznych i Samochodowych w Zielonej Górze. Największymi szkołami w województwie są: Zespół Szkół Elektronicznych i Samochodowych w Zielonej Górze – 826 uczniów, Powiatowy Zespół Szkół Technicznych w Świebodzinie – 852 uczniów, Zespół Szkół Ekonomicznych w Zielonej Górze - 654 uczniów, Zespół Szkół Elektrycznych w Gorzowie Wielkopolskim – 689 uczniów, Zespół Szkół i Placówek Kształcenia Zawodowego w Zielonej Górze – 569 uczniów. Do najmniejszych należą: Zespół Szkół w Nowym Miasteczku, Zespół Szkół w Siedlisku oraz Dobiegniewie. Większość szkół zawodowych to szkoły o zasięgu lokalnym kształcące od 90 do 100% uczniów z terenu powiatu, w którym placówka się znajduje. Kształceniem uczniów – pracowników młodocianych zajmuje się w województwie lubuskim 28 placówek kształcenia zawodowego, w których uczy się 1 843 pracowników młodocianych.

Istotnym elementem diagnozy szkolnictwa zawodowego w województwie lubuskim jest charakterystyka kadry nauczycieli zawodu zatrudnionej w placówkach szkolenia zawodowego. W 76 placówkach kształcenia zawodowego zatrudnionych jest około 800 nauczycieli zawodu (nauczycieli zawodowych przedmiotów teoretycznych oraz nauczycieli praktycznej nauki zawodu). W większości przypadków są to osoby zatrudnione w niepełnym wymiarze etatowym. Średnio w placówce kształcenia zawodowego zatrudnionych jest 11 nauczycieli zawodu. Najwięcej zatrudnionych nauczycieli zawodu jest w szkołach dwóch największych miast regionu, czyli w Zielonej Górze i w Gorzowie Wielkopolskim, najmniej nauczycieli zawodu pracuje w szkołach powiatów: strzelecko-drezdeneckiego oraz sulęcińskiego. O jakości kadry nauczycielskiej świadczy także liczba nauczycieli posiadających uprawnienia

¹¹ GUS, Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2014/2015, Warszawa 2015 r.

¹² Opracowanie własne na podstawie deklaracji organów prowadzących szkoły.

egzaminatora. Najwięcej takich osób zatrudnionych jest w Powiatowym Zespole Szkół Technicznych i Zawodowych w Świebodzinie, Zespole Szkół Elektronicznych i Samochodowych w Zielonej Górze oraz Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Sulechowie. Kolejnym elementem wskazującym na rozwój kadry nauczycielskiej jest jej udział w różnych formach doskonalenia zawodowego. Nauczyciele korzystają najczęściej z kursów specjalizacyjnych, praktyk w zakładach pracy oraz ze studiów podyplomowych.

Mierzalnym efektem jakości nauczania są wyniki egzaminów końcowych lub kwalifikacyjnych. W związku z trwającym procesem wdrożenia reformy szkolnictwa zawodowego uczniowie niektórych szkół zawodowych uczestniczyli do tej pory w egzaminach kwalifikacyjnych wynikających z nowej podstawy programowej (byli to uczniowie z 47 szkół). Równolegle w latach 2013-2014 we wszystkich szkołach zawodowych prowadzone były egzaminy według „starej podstawy programowej”. Zdawalność egzaminów z kwalifikacji w roku szkolnym 2013-2014, wyniosła w województwie lubuskim 64,4%. Wynik egzaminów kwalifikacyjnych nowej podstawy programowej wyniósł 58,87%¹³. Zdawalność egzaminów w ramach starej podstawy programowej wyniósł w 2013 roku – 65%, w 2014 roku – 66,55%.

Jednym z elementów, mogących wpływać na wybór danej szkoły przez uczniów jest posiadanie odpowiedniej bazy socjalnej – zaplecza noclegowego (internat, bursa) oraz gastronomicznego (stołówka). W tym kontekście przewagę posiadają szkoły, które dysponują odpowiednim zapleczem noclegowym i zapewniają uczniom wyżywienie. Mniej niż połowa lubuskich szkół posiada zaplecze socjalne (45%), stołówkę posiada 34% szkół. Pokazuje to, że baza socjalna szkół kształcących zawodowo jest niewystarczająca.

Dbając o wzbogacenie oferty kształcenia i możliwości poszerzenia kompetencji i umiejętności przez uczniów i nauczycieli, w większości szkoły uczestniczą (jako partner i beneficjent) w projektach finansowanych zewnętrznie. Korzyściami płynącymi z tego typu rozwiązań jest również możliwość doposażenia bazy dydaktycznej oraz wymiany doświadczeń. W ostatnich latach ok. 50 % szkół z terenu województwa lubuskiego zrealizowała projekty współfinansowane z EFS w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.

Kolejnym warunkiem prawidłowej realizacji procesu dydaktycznego jest posiadanie odpowiedniej bazy techniczno-dydaktycznej w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego. Wykorzystanie bazy dydaktycznej jest bezpośrednio związane z realizacją podstaw programowych kształcenia w zawodzie. Wśród szkół zawodowych występują jednostki, które w ramach kształcenia zawodowego zajmują się tylko obszarem kształcenia ogólnego. W takim przypadku proces kształcenia praktycznego realizowany jest wówczas w zakładach pracy lub wyspecjalizowanych centrach kształcenia zawodowego, a szkoły posiadają jedynie sale do zajęć teoretycznych, bez potrzeby tworzenia i utrzymywania specjalistycznych pracowni praktycznych. Większość szkół posiada minimum wyposażenia niezbędnego do realizacji zajęć związanych z określoną kwalifikacją. W każdym z powiatów stopień dopasowania pracowni do wymogów podstawy programowej występuje w co najmniej połowie pracowni. Najlepiej wyposażone pracownie znajdują się w szkołach z powiatów gorzowskiego, sulęcińskiego oraz zielonogórskiego. Równocześnie połowa szkół i placówek kształcenia zawodowego posiada wyposażenie pracowni dydaktycznych pozwalające na przeprowadzenie egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w określonym zawodzie.

¹³ Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu.

Tabela 5. Wyposażenie pracowni niezbędne do realizacji zajęć związanych z kwalifikacjami¹⁴.

Powiat	Pracownie posiadające minimum niezbędnego wyposażenia do realizacji zajęć
Gorzowski	100%
Gorzów Wielkopolski	57%
Krośnieński	50%
Międzyrzecz	75%
Nowosolski	71%
Słubicki	67%
Strzelecko-drezdenecki	67%
Sulęciński	100%
Świebodziński	75%
Wschowski	50%
Zielona Góra	78%
Zielonogórski	100%
Żagański	60%
Żarski	67%
województwo lubuskie	67%

Tabela 6. Pracownie posiadające wyposażenie przystosowane do egzaminowania potwierdzającego kwalifikacje w danym zawodzie¹⁵.

Powiat	Pracownie przystosowane do egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w danym zawodzie
Gorzowski	100%
Gorzów Wielkopolski	43%
Krośnieński	67%
Międzyrzecki	60%
Nowosolski	50%
Słubicki	50%
Strzelecko-drezdenecki	0%
Sulęciński	50%
Świebodziński	50%
Wschowski	50%
Zielona Góra	58%
Zielonogórski	50%
Żagański	50%
Żarski	38%
województwo lubuskie	50%

Mając świadomość braków w wyposażeniu szkół i placówek kształcenia zawodowego (minimalne niezbędne wyposażenie do realizacji zajęć zaspokaja jedynie część potrzeb), wszystkie szkoły można zaliczyć do grona placówek wymagających modernizacji, remontu lub doposażenia. Warsztaty przedmiotów informatycznych oraz zawodów, w których zachodzą szybkie zmiany technologiczne oraz organizacyjne będą z pewnością wymagały doposażenia. Największą barierą w realizacji planów modernizacyjnych szkół są braki środków finansowych organów prowadzących.

¹⁴ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego „Diagnoza stanu i perspektyw rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie lubuskim”, s. 74, Zielona Góra, 2015r.

¹⁵j.w

2.4. Współpraca z otoczeniem biznesowym

Oferta szkół zawodowych powinna być w najszerszym stopniu dopasowana do regionalnego rynku pracy. Kwalifikacje jakie zdobywają uczniowie powinny być powiązane z potrzebami lokalnych przedsiębiorców i pracodawców. Biorąc pod uwagę częściowe niedopasowanie oferty edukacyjnej do rynku pracy, należy wprowadzić systemowy mechanizm gwarantujący zacieśnienie współpracy na linii szkoła zawodowa – pracodawca. Punktem wyjścia powinno być budowanie dobrych i trwałych relacji pomiędzy systemem edukacyjnym na poziomie zawodowym, a pracodawcami i instytucjami rynku pracy. Problem stanowi rozbieżność interesów pracodawców, dyrektorów szkół, organów prowadzących szkoły oraz aspiracje i dokonywane przez uczniów wybory dotyczące swojego kształcenia. Elementami wskazującymi na jakość współpracy pomiędzy szkołami, a pracodawcami są m.in. częstotliwość, zakres, stopień sformalizowania oraz efekty tej współpracy. Przeważnie współpraca pracodawcy ze szkołą dotyczy przeprowadzenia praktyk szkolnych, dostarczania szkole materiałów i surowców do praktycznej nauki zawodu, kształcenia zawodowego teoretycznego i praktycznego i zajęć praktycznych dla uczniów. Gorzej sytuacja przedstawia się pod kątem szkolenia dla nauczycieli, objęcia placówki dydaktycznej patronatem, współorganizacji wycieczek dydaktycznych dla nauczycieli oraz organizacji konkursów wiedzy zawodowej dla uczniów. Otoczenie biznesowe uczestniczy zatem głównie w procesie dydaktycznym, związanym z praktyczną nauką zawodu, co nie rozwiązuje kompleksowo wskazanych wyżej problemów dwustronnego dialogu na linii szkoła zawodowa – pracodawca. Najważniejszymi z przyczyn braku współpracy między szkołami zawodowymi a pracodawcami jest nikiłe zainteresowanie pracodawców zintensyfikowaniem współpracy, powodowane zbyt rozbudowanymi formalnościami biurokratycznymi (deklarowane przez 92,3%), uregulowaniami prawnymi dotyczącymi współpracy (69,3%), brakiem zachęt w postaci ulg podatkowych (77%), a także niekorzystnym systemem finansowania dotyczącego refundacji poniesionych przez pracodawców kosztów¹⁶.

Budowanie ścisłej i skutecznej współpracy pomiędzy podmiotami realizującymi kształcenie zawodowe a przedsiębiorcami (na lokalnym i regionalnym rynku) powinno być jednym z kluczowych aspektów planowania wsparcia dla procesu edukacji zawodowej. Wszelkie podejmowane działania na rzecz edukacji zawodowej powinny mieć wpływ na budowanie trwałej relacji z firmami na lokalnym/regionalnym rynku. Stopień tego wpływu zależy jednak od kilku czynników: efektów dotychczasowej współpracy, jakości tej współpracy, stopnia zaangażowania przedsiębiorców. Ważny jest przede wszystkim faktyczny wymiar tej współpracy, a nie tylko hipotetyczny poparty jedynie zawartymi porozumieniami o współpracy (np. liczba przedsiębiorstw współpracujących z daną szkołą).

Wymierne rezultaty współpracy pomiędzy podmiotami realizującymi kształcenie zawodowe a przedsiębiorcami, który zgłaszają konkretne potrzeby związane z rynkiem pracy w kontekście przygotowania kadry pracowniczej można określić w następujący sposób (od podstawowych form do bardziej zaawansowanych): praktyczna nauka zawodu, czy staże uczniów realizowane u pracodawców. Bardziej skomplikowanymi i wymagającymi woli współpracy obu stron: programy nauczania dostosowane pod potrzeby pracodawców lub umowy na prowadzenie klas patronackich. Najtrudniejszymi do zrealizowania formami współpracy, ale niezwykle efektywnymi (związanymi

¹⁶ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego „Ocena efektów współpracy ze szkołami i placówkami szkolenia zawodowego oraz promocji przedsiębiorczości dzięki realizacji projektów w ramach komponentu regionalnego POKL, UMWL.